

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)

Суми
2017

переглянула фільмів. Мій прадід з перших днів був на фронті, та повернувся додому лише в 1945 році, коли розпочалася демобілізація військ.

В окупації в Путивлі залишилася бабуся Галини Миколаївни. Були обстріли та бомбардування, її хату було зруйновано, жили з забитими фанерою вікнами. Хата вся була посічена осколками. Дядька моєї бабусі було поранено, постраждало око та ноги. Для тих хто залишився в окупації було холодне та голодне життя, скільки було смертей.

Після закінчення війни ще одна біда спіткала людей – голод 1946-1947 років. Багато людей помирало від голоду. Люди були схожі на скелети. Для того, щоб якимось врятувати своє життя їли різні трави, та робили з них «затерухи».

ЯСКЕВИЧ Б.

(науковий керівник – к. і. н., доц. *В. А. Нестеренко*)

СПОГАДИ КАЛІНІЧЕНКО МАРІЇ ІВАНІВНИ*

Моя прабабуся, Калініченко (в дівочтві Гузієнко) Марія Іванівна, народилася 25 квітня 1925 року в м. Кролевець Сумської області. До війни закінчила 7 класів. Родина Марії Іванівни – тато Іван, мати, сестра Антоніна і брат Володимир. Батько працював в м. Конотоп на залізниці, мама на ткацькій фабриці.

Прабабуся пам'ятає про голодомор в 1933 році, їй було 8 років. Батько бабусі дуже хворів. Виховувати дітей матері допомагала бабця Марії Іванівни. Марія згадує, як ходила

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

збирати на поле гнилу картоплю, цукровий буряк, кукурудзу. Зі своєю бабусею сушили якесь листя, корінці. Кукурудзу мололи на грубу муку, на «камені» крутили. Варили картоплю і посипали висівками, дітям здавалося, що це дуже смачно. Захворіла і мати. Бабця сама доглядала дітей. У прабабусі була дитяча мрія сходити до заможних сусідів попросити хліба. Сусіди жили гарно, бо хазяїн родини був якимсь начальником. Дійде до хвіртки, а далі вона соромилась йти.

Коли розпочалася Друга світова війна учнів її школи зібрали і об'явили про початок бойових дій. Хлопців навчали військової справи, а дівчат сидіти за телефоном. Бабуся теж чергувала на молокозаводі, їй тоді було всього 16 років. Згадувала, як вчили поводитись при бомбардуванні. Перший раз коли літаки почали бомбити місто вона сиділа біля хати.

Про події з фронту визнавали з репродуктора, він висів у центрі міста.

У лісі вже були партизани. Одного разу дівчата знайшли їх, але партизани не взяли їх, бо їм потрібні були хлопці. Залишилась на поталу німцям – вдома.

Хворий батько пішов на окопи, він дуже хворий пішов теж на захист Батьківщини. Але коли він повернувся додому радянські війська уже відступили.

У Кролевець німці увійшли вночі, стояв страшний крик і стрілянина. Німці пішли по хатах. 26 листопада 1942 року Марія запам'ятала на все життя. Німецька влада оголосила жителям міста з'явитися на площі. Людей вели на залізничний вокзал під наглядом німецьких солдат з автоматами, у супроводі собак. Пам'ятає, як гучно грала музика, але всім було не до музики, всі плакали. Людей заводили у вантажні вагони. Там були і діти, і жінки, і старі. Всі стояли: не сісти – не лягти. З території України вивезли Марію до Германії.

В Германії вона попала в місто Фрідріхсхафен. Людей розмістили на території фабрики, вона не пам'ятає назву. Там

виготовляли деталі для бойової техніки. Жили в бараках, там стояли триповерхові ліжка, вкривалися сукняними ряднинами. Якщо хтось захворів одразу десь пропадав. Носили спецодяг, на ногах були «гольцшуги» – підошва дерев'яна – гольц, спереду парусина, а задник – бляшаний. Натирали ноги до крові. Бабуся сама з часом стояла за станком. На території фабрики навіть був свій базар. За пайку можна було щось купити.

Марія працювала у підвальному приміщенні, був ризик захворіти від холоду, тому спасалися цибулею и кріпким перцем. Разом працювали італійці, бельгійці, французи, поляки. Поблизу працювали військовополонені, яким остарбайтери за можливістю допомагали і підтримували.

Близько двох років Марія Іванівна працювала на цій фабриці. Після нападу авіації табір розбомбили. Люди розбіглись хто куди, але далеко не втечеш, всіх переловили собаками. Марія потрапила до бауера. Пам'ятає адресу з її слів «Крайнсвагер, Постаמצель, Імвільге» - з роками напевне змінилася назви.

У бауера Марічку дуже не ображали, але називали «русіншвайне (руська свиня)». Вона доглядала за хазяйством, доїла корову, кормила свиней. Хазяїн тільки раз побив бабусю, проте його дружина заступилася. Марія ходила там в церкву кожної неділі. Молилась за перемогу, за рідну Україну.

Визволили Марію й інших остарбайтерів американці. Зібравши людей відправили на Варшаву, а звідти - на Україну.

В часи Радянського Союзу вона боялася згадувати погані і неприємні речі. Навіть зараз не дуже хочеться їй розповісти погане, але вона говорить, що багато людей гинули від своїх. Вбивали, обкрадали тих, хто повертався додому. З поїздів грабували і викидали на залізну колію. Щоб добратися додому і пішки йшли, і їхали в тамбурах. Бабуся везла чемодан з речами, який було забрано. Якби не віддала, то напевне і вбили б. Голод розруха. «Тільки Бог зберіг» - говорила бабуся.

Повернулась в Кролевець коли їй було 19 років. Прийшла до бабусі, батьків, сестри і брата не було в місті, вони виїхали.

Після війни пішла працювати на «Кролевецький завод метал», потім у госпіталі. Познайомилась зі своїм чоловіком, Калініченком Миколаєм, який був родом з Лебедина. Він пішов добровольцем в 17 років на війну. Там був контужений, та поранений у груди. Переїхала бабуся з чоловіком у м. Лебедин, навчалась у вечірній школі, потім у Сумському технікумі, і пропрацювала на Лебединській швейній фабриці майже 40 років.

У Марії Іванівни народилося двоє дітей. Тепер вона має четверо онуків і вісім правнуків. Зараз Калініченко Марії Іванівні 91 рік.

ЯЦЕНКО А.

(науковий керівник – к. і. н., доц. В. А. Нестеренко)

РОЗПОВІДЬ ОЛЬХОВИКА ВІКТОРА ВАСИЛЬОВИЧА *

Мене звати Ольховик Віктор Васильович. Народився я 6 жовтня 1954 року у селі Караван Лебединського району Сумської області. Я хочу повідомити Вам про моїх дідуся і бабусю, які в дитинстві розповідали про своє життя. Дідусь – Домашенко Захар Артемович 1891 року народження, бабуся – Домашенко Христина Петрівна 1896 року народження. Вони народилися в селі Рябушки Лебединського повіту в сім'ї хліборобів. Здобули освіту у церковно-приходській школі. Жили

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».